

תורה שבעל פה

לקט מצוות, גמרא מסכת בבא מציעא,
משנה, אגדה, מספרות השו"ת, תפילה כמפגש

הוראות

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

$$\left\{ \begin{array}{l} \text{פרק ראשון} - \text{לקט מצוות} \\ \text{א:} \\ \text{פרק שני} - \text{גמרא מסכת בבא מציעא} \end{array} \right. - (12 \times 6) - 72 \text{ נקודות}$$
$$\text{פרק שלישי} - \text{תוכני תורה שבעל פה} - (14 \times 2) - 28 \text{ נקודות}$$
$$\text{סך הכול} - 100 \text{ נקודות}$$

ג. חומר עזר מותר בשימוש: חוברת דפים ממסכת בבא מציעא ובה מספר השאלון.
(בית הספר יספק חוברת זו לנבחנים בגמרא.)

ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

יש לענות על פרק ראשון או על פרק שני, לפי התכנים שלמדתם.

השאלות

פרק ראשון – לקט מצוות

(72 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על שש מן השאלות 1–8 (לכל שאלה – 12 נקודות).

1. שלא לשבור עצם מן הפסח (טז)

- א.** על פי בעל ספר החינוך, מדוע ציוותה התורה לעשות פעולות מעשיות ולא הסתפקה בציווי לזכור את נס יציאת מצרים? (3 נקודות)
- ב.** כתב בעל ספר החינוך: "אמרו חכמים ז"ל: רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות". על פי בעל ספר החינוך, הסבירו כיצד ריבוי מצוות מזכה את ישראל. (5 נקודות)
- ג.** הסבירו כיצד האיסור לשבור עצם מקורבן הפסח מסייע לזכור את נס יציאת מצרים. (4 נקודות)

2. מצוות הלוואה לעני (סו)

- א.** (1) על פי בעל ספר החינוך, הסבירו מדוע "מי שנתגלה ונודע דוחקו בין בני אדם וגילה פניו לשאול מהן, אין דוחקו ואפלתו כמי שעדיין לא בא לאותה בוושה וירא מהיכנס בה".
- (2) על פי תשובתכם על התת-סעיף הקודם, א(1), הסבירו מדוע מצוות הלוואה לעני "יותר חזקה ומחויבת" ממצוות נתינת הצדקה. (6 נקודות)
- ב.** מדוע הקב"ה מפרנס עניים באמצעות שליחים ולא בעצמו? כתבו שתי תשובות. (6 נקודות)

3. מצוות שמיטת קרקעות (פד)

- א.** על פי בעל ספר החינוך, יש שתי מצוות עשה הנוגעות לקרקע בשנה השביעית. אחת מהן היא להפקיר את פירות הארץ. מהי המצווה האחרת? (2 נקודות)
- ב.** "והשביעת תשמטנה ונטשתה... כן תעשה לכרמך לזיתך" (שמות כ"ג, י"א).
- חכמים קבעו שמצוות השמיטה חלה גם על שאר פירות האילן. על פי מה קבעו זאת חכמים? (2 נקודות)
- ג.** (1) כתב בעל ספר החינוך: "ולכן ציווה ברוך הוא להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו... כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם...".
- על פי המשך דברי בעל ספר החינוך, הסבירו מדוע צריך להפקיר את הפירות בשביעית.
- (2) על פי בעל ספר החינוך, הסבירו שני טעמים (תועלות) נוספים למצווה להפקיר את הפירות בשביעית. (8 נקודות)

4. מצוות קידוש השם (רצו)

- א. (1) אחת מן המצוות שאדם חייב למסור עליה את הנפש ולא לעבור עליה, היא: "עבודה זרה וכל אביזרהא".
הסבירו מהי הכוונה במילים "וכל אביזרהא", וכתבו דוגמה אחת ל"אביזרהא".
- (2) אדם שאמר לו "עבוד עבודה זרה או נהרגך" – מדוע עליו למסור את נפשו אפילו "שליבו תמים באמונת השם"?
(5 נקודות)
- ב. על פי בעל ספר החינוך, מדוע אנו מצווים למסור "נפשנו למוות על קיום מצוות הדת"? (3 נקודות)
- ג. במקרה שמאיימים על אדם שאם הוא לא יהרוג את חברו, יהרגו אותו – הדין הוא "ייהרג ואל יעבור".
הנימוק לדין זה הובא בדרך משל, והוא: "מאי חזית דדמא דידך סומק טפי, דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי (=מה ראית שדמך אדום יותר? שמא דמו של אותו אדם אדום יותר)".
הסבירו בלשונכם את הנמשל. (4 נקודות)

5. ללמוד תורה וללמדה (טיט)

- א. בספר החינוך מובאת שאלת הגמרא: "עד היכן חייב אדם ללמד את בנו תורה?".
הסבירו בלשונכם את תשובת הגמרא על שאלה זו. בתשובתכם פרטו מהו תוכן הלימוד ועל מי מוטל החיוב ללמד.
(4 נקודות)
- ב. (1) על פי חז"ל, אדם חייב לחלק את זמן הלימוד שלו "לשלושה חלקים". מה הם שלושת החלקים?
(2) על פי חז"ל, לא יאמר אדם "לְכַשְׁאֶפְנָה אֶשְׁנָה" – הסבירו מדוע.
(6 נקודות)
- ג. בעל ספר החינוך כתב "המצווה הזאת היא אם לכולן" – הסבירו את הכוונה במילים המודגשות בקו.
(2 נקודות)

6. שלא ימנע מלהלוות קודם שמיטה (תפ)

- א. מדוע ציוותה התורה שלא להימנע מלהלוות דווקא קודם שנת השמיטה? (2 נקודות)
- ב. "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה..." (דברים ט"ו, ט').
על פי המדרש, הסבירו מה לומדים מן המילים המודגשות בקו, וכתבו מהי המטרה של לימוד זה. (5 נקודות)
- ג. בשורש מצווה זו כתב בעל ספר החינוך: "המפזר מממונו אל הצריכים - נוסף עוד, וְחִשְׁבֵּי מִיָּשָׁר - אֶךְ לְמַחְסוֹר".
הסבירו בלשונכם את דברי בעל ספר החינוך המודגשים בקו, והסבירו את הטעם לדברים אלה. (5 נקודות)

7. שלא לסור מדבריהם (תצו)

א. כתב בעל ספר החינוך: "וטוב לסבול טעות אחת ויהיו הכול מסורים תחת דעתם הטובה תמיד, ולא שיעשה כל אחד ואחד כפי דעתו".

(1) הסבירו את דברי בעל ספר החינוך.

(2) על פי המשך דברי בעל ספר החינוך, הסבירו מה עלולות להיות התוצאות השליליות אם "יעשה כל אחד

ואחד כפי דעתו".

(5 נקודות)

ב. בסוגיית "תנורו של עכנאי" דחו החכמים את דעת רבי אליעזר, ועל כך אמר הקב"ה: "נצחוני בְּנִי".

בעל ספר החינוך כתב: "ומה שאמר 'נצחוני בְּנִי' - חלילה להיות ניצחון לפניו ברוך הוא".

על פי המשך דברי בעל ספר החינוך, הסבירו את כוונת הקב"ה בדבריו "נצחוני בְּנִי". (4 נקודות)

ג. לפניכם חמישה היגדים בנוגע ל"זקן ממרא". כתבו במחברתכם את הַסְפְּרוֹת של שלושת ההיגדים הנכונים.

(3 נקודות)

1. זקן ממרא הוא חכם שהוסמך להוראה.

2. דין זקן ממרא חל רק במקרה שהזקן הממרא מקל וחכמי בית הדין הגדול מחמירים.

3. זקן ממרא שחלק על חכמי בית הדין הגדול אבל לא הורה לעשות כהוראתו – חייב.

4. זקן ממרא שהמרה את פי בית הדין הגדול מחוץ ללשכת הגזית – פטור.

5. זקן ממרא שחלק על בית הדין הגדול בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת – חייב.

8. שלא להשחית אילני מאכל (תקכט)

א. מהו שורש המצווה שלא להשחית אילני מאכל? בתשובתכם התייחסו גם לדברי בעל ספר החינוך "במידה שאדם

מודד – בה מודדין לו, כלומר: בה הוא נדבק לעולם". (5 נקודות)

ב. (1) כתב בעל ספר החינוך: "והמשחית... מתוך חֶמָה - אמרו עליו שהוא כעובד עבודה זרה".

הסבירו מדוע השוו חכמים את המשחית מתוך חֶמָה לעובד עבודה זרה.

(2) בגמרא מסופר על כמה חכמים שהשליכו חפצים מידיהם.

כתבו מדוע נהגו כך חכמים אלה, והסבירו מדוע הם לא עברו על איסור "בל תשחית" במעשה זה.

(7 נקודות)

יש לענות על פרק ראשון או על פרק שני, לפי התכנים שלמדתם.**פרק שני – גמרא – מסכת בבא מציעא**

(72 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על שש מן השאלות 9–18 (לכל שאלה – 12 נקודות).

שימו לב: עליכם לענות לפחות על אחת מן השאלות 15–18.9. זוטו של ים ושלוליתו של נהרא. "בזוטו של ים ובשלוליתו של נהר אע"ג דאית ביה סימן רחמנא שרייה כדבעינן למימר לקמן".

תרגמו את המילים המודגשות בקו. (3 נקודות)

ב. אדם מצא בזוטו של ים או בשלוליתו של נהר אבדה שיש בה סימן לפני שהתייאשו הבעלים.

(1) מהו הדין במקרה זה?

(2) הגמרא למדה דין זה באמצעות דרשה של פסוק.

הסבירו את הדרשה. בתשובתכם ציינו מהי המילה בפסוק שעליה מבוססת הדרשה.

(6 נקודות)

ג. אין מחלוקת בין אביי ובין רבא בנוגע למקרה שבסעיף א.

על פי הגמרא, כתבו בלשונכם מקרה נוסף שבנוגע אליו אין מחלוקת ביניהם, וציינו מהו הדין במקרה זה.

(3 נקודות)

10. "שטף נהר קוריו עציו ואבניו""ת"ש שטף נהר קוריו עציו ואבניו ונתנו בתוך שדה חברו הרי אלו שלו מפני שנתייאשו הבעלים טעמא דנתייאשו

הבעלים הא סתמא לא".

א. (1) בציטוט שלפניכם יש ברייתא ודיוק שדייקה הגמרא מן הברייתא.

העתיקו מן הציטוט בארבע שורות נפרדות את המקרה שבברייתא, את הדין שבברייתא, את הטעםשבברייתא ואת הדיוק שדייקה הגמרא מן הברייתא.

(2) "מפני שנתייאשו הבעלים" – על פי מה קבעה הברייתא שהבעלים התייאשו? ענו על פי רש"י.

(8 נקודות)

ב. הסבירו את הקושיה, וכתבו על מי מן האמוראים הוקשתה הקושיה.

(4 נקודות)

11. "מצא בגל ובכותל"

- א. "מצא בגל ובכותל ישן הרי אלו שלו".
 על פי הגמרא, באיזה מקרה "הרי אלו שלו", ומדוע? (4 נקודות)
- ב. "אמר רב אשי סכינא בתר קתא וכיסא בתר שנציה".
 (1) הסבירו את דברי רב אשי.
 (2) הסבירו את הקושיה שהקשתה הגמרא על דברי רב אשי מדין המשנה בנוגע לכותל חדש.
 (5 נקודות)
- ג. על פי תירוץ הגמרא, על פי מה קובעים אם החפץ שנמצא בכותל חדש שייך לבעל הבית? הבחינו בין שני סוגי חפצים. (3 נקודות)

12. "אשר תאבד ממנו ומצאתה"

- "תנו רבנן אשר תאבד פרט לאבדה שאין בה שווה פרוטה רבי יהודה אומר ומצאתה פרט לאבדה שאין בה שווה פרוטה".
- א. על שאלת הגמרא "מאי בינייהו" השיב אביי: "משמעות דורשין איכא בינייהו...".
 הסבירו בלשונכם את תשובת אביי. (2 נקודות)
- ב. העתיקו למחברתכם את הטבלה שלפניכם, וכתבו בלשונכם מהו הדין שלמדו תנא קמא ורבי יהודה מכל אחת ממילות הפסוק, לפי שיטת אביי. (10 נקודות)

	"אשר תאבד"	"ממנו"	"ומצאתה"
תנא קמא			
רבי יהודה		_____	1. 2.

13. הכרזה על אבדה

- א. "תנו רבנן בראשונה כל מי שמצא אבדה היה מכריז עליה שלושה רגלים...".
 ציינו את שלוש התקופות שמוזכרות בהמשך הברייתא, וכתבו בלשונכם מה היה מוצא אבדה עושה בכל אחת מן התקופות. (5 נקודות)
- ב. "משרבו האנשים" – מה עשו האנשים, וכיצד פתרה תקנת חכמים את הבעיה? (4 נקודות)
- ג. "רבי אמי אשכח אודיאי דדינרי... אבידתא למלכא".
 כתבו את הסיפור בלשונכם. (3 נקודות)

14. אונאה

א. כתבו מהי האונאה בסיפור על תנורו של עכנאי, והסבירו כיצד לומדים מסיפור זה ששערי אונאה אינם ננעלים.

(5 נקודות)

ב. "אין מערבין שמרי יין ביין אבל נותן לו את שמריו".

(1) על פי מסקנת הגמרא, באיזה מקרה אסור למוכר לערב שמרים ביין, ובאיזה מקרה מוותר למוכר לערב שמרים ביין? ענו על פי רש"י.

(2) האם בציטוט זה מדובר באונאת דברים או באונאת ממון? נמקו את תשובתכם.

(7 נקודות)

בקיאות (ללומדים 8 דפי גמרא ורש"י)15. "מצא כלי באשפה"

א. "מצא כלי באשפה... ורמינהו מצא כלי טמון באשפה..."

הסבירו את הסתירה בין המשנה לברייתא. (3 נקודות)

ב. (1) על פי התירוף של רב זביד לסתירה, מהו הדין במקרה שמצא "כובי וכסי" טמונים באשפה, ומדוע?

(2) על פי התירוף של רב פפא לסתירה, מהו הדין במקרה שמצא "כובי וכסי" טמונים באשפה "שאינה עשויה

לפנות ונמלך עליה לפנותה", ומדוע?

(5 נקודות)

ג. "שכן דרך אשפה לפנות" – מה מִפְּנִים לפי רב זביד, ומה מִפְּנִים לפי רב פפא? (4 נקודות)

16. אופן ההכרזה, "כל דבר שעושה ואוכל"

א. "אתמר רב יהודה אמר אבידתא מכריז ורב נחמן אמר גלימא מכריז".

(1) ציינו על מי מן האמוראים הקשתה הגמרא מן המשנה "אמר את האבדה ולא אמר סימניה לא ייתן לו",

והסבירו את הקושיה.

(2) על פי התירוף של רב ספרא, מה מכריז מוצא האבדה, ומה צריך לומר המאבד כדי לקבל את אבדתו?

בתשובתכם הסבירו כיצד תירוף זה מיישב את קושיית הגמרא.

(6 נקודות)

ב. "כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל ודבר שאין עושה ואוכל יימכר שנאמר והשבותו לו ראה היאך תשיבנו לו".

(1) הסבירו מהו "דבר שעושה ואוכל".

(2) על פי דין המשנה, מדוע אין מוכרים "דבר שעושה ואוכל"? היעזרו ברש"י.

(6 נקודות)

עיון (ללומדים 6.5 דפי גמרא בתוספת עיון במקורות)

17. ייאוש שלא מדעת

א. עיינו בדברי הרב שמעון שקופ שלפניכם, וענו על השאלות שאחריהם.

עניין זה של ייאוש לא נתבאר היטב במפרשי הש"ס, ולדעתי נראה שהוא עניין התרצות וניחותא, דבדבר שהבעלים חושבים שאבוד ממנו לעולם ולא יוחזר אליו, מתרצים המה על כל המקרים שיתהוו עוד, ואינם חסים עוד עליו, מחמת שכבר הוא אבוד מהם אין להם שום קפידא מעתה אם ייטלנו זה או אחר, שאין שום תועלת בו עוד, וכל חפץ שאין הבעלים מקפידים על חסרונו יכול כל אדם לזכות בו... ועניין זה דייאוש הווי כהתרצות וניחותא, נראה לי דמוכח מסוגיית הש"ס ריש אלו מציאות, דבהא דפליגי אביי ורבא בייאוש שלא מדעת מביא שם הש"ס לזמות לזה עוד עניינים כמו הכשר זרעים, ולעניין אם תרם שלא מדעת ואחר כך מתרצים הבעלים, יעוין שם. דמזה מוכח דעניין ייאוש הוא ניחותא והתרצות, דאביי סובר דעל עניין כזה צריך רצון בפועל שידעו העניין ומתרצים בפועל במחשבת הלב, ורבא סובר דכיוון דאילו היה יודע היה מתרצה, חשוב כרצון. ומשום הכי מביא הש"ס לזמות שאר עניינים כי האי גוונא, היכא דבעינן ניחותא דבעלים, כמו הכשר זרעים ושליחות דתרומה.

(הרב שמעון שקופ, שערי ישר, שער ה, פרק יב)

(1) בסוגיית ייאוש שלא מדעת הובאו ראיות מתרומה ומהכשר זרעים.

הרב שמעון שקופ הוכיח מראיות אלה שייאוש הוא "עניין התרצות וניחותא". הסבירו את ההוכחה

של הרב שמעון שקופ.

(2) על פי הרב שמעון שקופ, הסבירו את הקברה של אביי ואת הקברה של רבא בנוגע לייאוש שלא מדעת.

(8 נקודות)

ב. עיינו בדברי הרב יחזקאל פיינהנדלר שלפניכם, וענו על השאלה שאחריהם.

אם הגביה אבדה קודם ייאוש בעלים, ואפילו רק בספק אם התייאשו, ינהג כך: אם המציאה יקרת ערך, יניחנה עד שיבוא אליה, ואם אינה יקרה ונראה שכבר התייאשו הבעלים, מותר לו להשתמש עימה, ויזהר לרשום בפנקסו שם האבדה ומקום מציאתה, וכשיבואו הבעלים ויוכיחו שהאבדה שלהם, יחזיר.

הערה: שמעתי הדברים מהרב יוסף שלום אלישיב, ונבאר הדברים: נחלקו הפוסקים איך ינהג בייאוש שלא מדעת. לדעת הבית יוסף (חושן משפט, סימן רס) הגם שאסור ליטלו, מכל מקום אם עבר ונטל הרי אלו שלו, כי אי אפשר לדעת מי הבעלים... דעת הש"ך (חושן משפט, סימן רס, ס"ק כו) שכל עוד שלא נודע מי הבעלים מותר לו להשתמש באבדה, אלא שאם הבעלים יבואו צריך להחזירה להם כשיוכיחו שהחפץ שלהם. והש"ך (חושן משפט, סימן רסב, ס"ק ג) כתב שרק לאחר ייאוש מותר להשתמש והיינו שצריך להמתין עד שוודאי יתייאשו הבעלים... אך דעת הטור (חושן משפט, סימן רס) והרמ"א (שם, סימן רס, י) שבכל אבדה שיש שאלה של ייאוש שלא מדעת, יהיה מונח עד שיבוא אליהו. וכנראה דעת הרב יוסף שלום אלישיב לעשות פשרה בין הש"ך ובין הרמ"א.

(הרב יחזקאל פיינהנדלר, השבת אבדה כהלכה)

על פי הרב יחזקאל פיינהנדלר, הפסק של הרב יוסף שלום אלישיב הוא פשרה בין דעת הש"ך ובין דעת הרמ"א.

הסבירו כיצד. (4 נקודות)

א. "מצא בכותל חדש מחציו ולחוץ שלו".

מדוע הדין הוא "שלו", הרי החפץ הונח בכותל ולא אבד? היעזרו ברש"י. (3 נקודות)

ב. על פי בעלי התוספות, "אין חצר קונה בדבר שיכול להיות שלא ימצאנו לעולם".

הסבירו את שתי ההוכחות של בעלי התוספות לדבריהם. (6 נקודות)

ג. עיינו בדברי הרא"ש שלפניכם, וענו על השאלה שאחריהם.

מתני' מצא בחנות הרי אלו שלו... וחצרו לא קנתה דלא סמכה דעתיה כיוון דרבים נכנסין ויוצאין. ואפילו איתיה בחנות לא מהני עומד בצד חצרו, אלא היכא דמצי לשומרו ויכול לעכב שלא ייטלוהו אחרים. אבל הכא כיוון דלא ידע דאיתיה שם ורבים מצויין שם, לא קניא ליה חצרו.

(רבנו אשר, רא"ש, בבא מציעא, פרק ב, סימן י)

על פי הרא"ש, אבדה שנמצאה בחנות של חנווני אינה שייכת לחנווני מדין חצר אלא שייכת למוצא האבדה

אף על פי שהחנווני נמצא בחנות. הסבירו מדוע. (3 נקודות)

פרק שלישי – תוכני תורה שבעל פה

(28 נקודות)

ענו על שתיים מן השאלות 19–30 (לכל שאלה – 14 נקודות).

משנה

19. מסכת חלה

"ישראל שהיו אריסין לנוכרים בסוריא - רבי אליעזר מחייב פירותיהם במעשרות ובשביעית; ורבן גמליאל פוטר. רבן גמליאל אומר: שתי חלות בסוריא; ורבי אליעזר אומר: חלה אחת. אחזו קולו של רבן גמליאל וקולו של רבי אליעזר. חזרו לנהוג כדברי רבן גמליאל בשתי דרכים" (פרק ד', משנה ז').

א. (1) העתיקו למחברתכם את הטבלה שלפניכם, ושבצו בה את הדינים האלה: חייב במעשרות ובשביעית אן פטור מן המעשרות ומן השביעית.

	בעל שדה בסוריא	אריס של נוכרי בסוריא
רבי אליעזר	1.	2.
רבן גמליאל	3.	4.

(2) כתבו את הטעם לדין ששיבצתם במשבצת המסומנת בספרה 3.

(7 נקודות)

ב. "אחזו קולו של רבן גמליאל וקולו של רבי אליעזר".

מהו קולו של רבן גמליאל, ומהו קולו של רבי אליעזר? (4 נקודות)

ג. על פי רע"ב, מדוע "חזרו לנהוג כדברי רבן גמליאל בשתי דרכים"? (3 נקודות)

20. מסכת ביכורים

א. "כיצד מעלין את הביכורים?... הגיעו קרוב לירושלים, שלחו לפניהם, ועיטרו את ביכוריהם" (פרק ג', משניות ב'–ג').

(1) הסבירו כיצד מעטרים את הביכורים במקרה שהפירות יבשים ובמקרה שהפירות לחים.

(2) כתבו מהי מחלוקת התנאים שמוזכרת בהמשך הפרק בנוגע ל"עיטור הביכורים".

(6 נקודות)

ב. "וכל בעלי אומניות שבירושלים, עומדים לפניהם ושואלין בשלומם" (שם, משנה ג').

רע"ב: "אף על גב דאין בעלי אומניות חייבים לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעושים במלאכתן... מכל מקום היו חייבים לעמוד מפני מביאי ביכורים...".

מדוע בעלי אומניות אינם חייבים לעמוד מפני תלמידי חכמים "בשעה שעושים במלאכתן", ומדוע הם חייבים לעמוד מפני מביאי הביכורים? (5 נקודות)

ג. "נוטל הסל על כתפו ונכנס, עד שמגיע לעזרה" (שם, משנה ד').

כתבו שלוש מן הפעולות של מביא הביכורים מרגע כניסתו לעזרה ועד שהוא יוצא ממנה. (3 נקודות)

21. מסכת שבת

"הכותב שתי אותיות, בין בימינו, בין בשמאלו, בין משם אחד, בין משני שמות, בין משני סממניות, בכל לשון - חייב. אמר רבי יוסי: לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם, שכן היו כותבין על קרשי המשכן, לידע איזהו בן זוגו. אמר רבי: מצינו שם קטן משם גדול - שם משמעון ושמואל, נח מנחור, דן מדניאל, גד מגדיאל" (פרק י"ב, משנה ג').

א. "בין משם אחד, בין משני שמות, בין משני סממניות".

הסבירו את המונחים המודגשים בקו (בנוגע למונח השלישי - די בהסבר אחד). (6 נקודות)

ב. "אמר רבי יוסי: לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם".

כתבו מהי דעת רבי יוסי במחלוקת בינו ובין תנא קמא. (4 נקודות)

ג. כתבו בלשונכם את המקרה ואת הדין שבדברי רבי. (4 נקודות)

אגדה

22. מבוא לאגדות חז"ל

א. "ולדבקה בו" (דברים י"א, כ"ב). וכי היאך אפשר לו לאדם לעלות למרום ולידבק באש והלא כבר נאמר: 'כי ה' א-להיך אש אכלה הוא' (דברים ד', כ"ד)?..." (ספרי דברים, פרשת עקב, פיסקא מט).

על פי המשך המדרש, הסבירו את התשובה על שאלה זו. בתשובתכם התייחסו ללימוד אגדה. (3 נקודות)

ב. הרמב"ם הבחין בין שלוש כיתות (גישות) בנוגע להבנה של אגדות חז"ל.

כתבו כיצד כל אחת מן הכיתות מבינה את אגדות חז"ל, ומהו היחס של כל כת כלפי אגדות חז"ל. (7 נקודות)

ג. "אשר להגדות: יש מהן המשמשות הצעות והקדמות לדעה שהיו מבקשים לחזקה ולאשרה. כך למשל אמרו:

'כשירד ריבון העולמים למצרים'..." (רבי יהודה הלוי, ספר הכוזרי, מאמר ג, אות עג).

הסבירו את דברי רבי יהודה הלוי באמצעות הדוגמה שבדבריו. (4 נקודות)

23. תפילה

א. על פי הראי"ה קוק, יש שתי תכליות לתפילה - לאחת מהן נדרשת תפילה ארוכה, ולאחרת די בתפילה קצרה.

על פי הראי"ה קוק, כתבו תכלית אחת של התפילה, והסבירו כיצד התכלית שכתבתם משפיעה על אורך התפילה.

(4 נקודות)

ב. על פי הגמרא, רב נחמן לא היה יכול להגיע לתפילה בבית הכנסת.

כתבו את שתי העצות שיעץ רבי יצחק לרב נחמן כדי שיוכל בכל אופן להתפלל עם הציבור. (4 נקודות)

ג. "אמר הכוזרי: ...האין טוב לו לאדם כי יתבודד בתפילתו למען תהיה נפשו זכה יותר ומחשבתו פנויה יותר?

אמר החבר: לא כן! תפילת הציבור יתרון בה מכמה בחינות..." (רבי יהודה הלוי, ספר הכוזרי, מאמר ג, אותיות יח-יט).

על פי המשך דברי החבר, כתבו שני יתרונות של תפילה בציבור על תפילת היחיד. (6 נקודות)

א. "פעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריא ביריחו. ניתנה עליהן בת קול מן השמיים ואמרה: יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכך. נתנו עיניהם בהלל הזקן. וכשמת הספידוהו: הי חסיד, הי עניו, תלמידו של עזרא" (סוטה מח, ע"ב).

(1) הלל חי מאות שנים אחרי עזרא.

הסבירו את הכינוי "תלמידו של עזרא" בנוגע להלל. בססו את תשובתכם על אחד מן המקורות שלמדתם.

(2) "הי עניו" – כתבו סיפור נוסף המעיד על ענוותנותו של הלל.

(6 נקודות)

ב. "בית שמאי אומרים: שמיים נבראו תחילה אחר כך הארץ. ובית הלל אומרים: הארץ נבראת תחילה, ואחר כך השמיים. אלו מביאין טעם לדבריהן ואלו מביאין טעם לדבריהן..." (תלמוד ירושלמי, מסכת חגיגה, פרק ב, הלכה א).

(1) בית שמאי ובית הלל מנמקים את דבריהם באמצעות מְשָׁלִים.

כתבו אחד מן המְשָׁלִים, והסבירו את הנמשל של המשל שכתבתם.

(2) הסבירו את המחלוקת הרעיונית בין בית שמאי ובין בית הלל שעליה מבוססת המחלוקת שבציטוט.

(8 נקודות)

מספרות השו"ת**25. כפיית טיפול רפואי**

א. (1) " ורפא ירפא" (שמות כ"א, י"ט) - 'מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות' " (בבא קמא פה, ע"ב, מובא בשו"ת הרשב"א).

הרב עובדיה יוסף ציין דעה שעל פיה יש סוג חולאים שלרופא ניתנה רשות לרפא, ויש סוג חולאים שלרופא לא ניתנה רשות לרפא.

על פי דעה זו, מהו סוג החולאים שלרופא ניתנה רשות לרפא, ומהו סוג החולאים שלרופא לא ניתנה רשות לרפא?

(2) "ברצות ה' דרכי איש, אין לו עסק ברופאים" (רמב"ן, ויקרא כ"ו, י"א).

על פי הרב עובדיה יוסף, מדוע כיום גם על פי הרמב"ן חובה לנהוג על פי עצת הרופאים?

(7 נקודות)

ב. "ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם" (ויקרא י"ח, ה').

איזו הלכה למדו חכמים מפסוק זה? (3 נקודות)

ג. מה הם "חיי שעה", ומדוע מחללים שבת בעבור "חיי שעה"? (4 נקודות)

26. הפסקת היריון

א. (1) רבי ישמעאל אמר שבן נח שהרג עובר דינו כרוצח. מדברים אלה הוכיח הרב אהרן ליכטנשטיין שאסור

להפסיק היריון. הסבירו את ההוכחה.

(2) על פי הרב אהרן ליכטנשטיין, יש ארבע אפשרויות להסביר את היסוד (הטעם) לאיסור הפלה.

הסבירו שתיים מן האפשרויות.

(9 נקודות)

ב. על פי הרב אליעזר וולדינברג ("ציץ אליעזר"), מותר להפסיק היריון במקרה שהעובר חולה במחלת טיפוסית בתנאי

שהפסקת ההיריון תיעשה לפני החודש השביעי להיריון.

(1) מהו הנימוק שלו להיתר זה?

(2) מדוע ההיתר הוא רק עד החודש השביעי להיריון?

(5 נקודות)

27. צער בעלי חיים

א. כתבו שיקול אחד להתיר ציד ושני שיקולים לאסור ציד. (6 נקודות)

ב. כתבו שני מקרים שבהם אסור לנהוג במידת חסידות בנוגע לפגיעה בבעלי חיים. (4 נקודות)

ג. (1) הרב משה פיינשטיין אסר לפקס בעלי חיים לצורך שיפור המראה שלהם. הסבירו מדוע.

(2) מדוע התנגד הרב עובדיה יוסף לפיטום אווזים? כתבו נימוק אחד (מלבד "צער בעלי חיים").

(4 נקודות)

תפילה כמפגש**28. קריאת שמע וברכותיה**

- א.** (1) כתבו שתי כוונות שיש להתכוון לפני קריאת שמע ובזמן קריאתה.
 (2) כתבו הבדל הלכתי בין הכוונה באמירת הפסוק הראשון של קריאת שמע ובין הכוונה באמירת שאר הפרשות של קריאת שמע.
 (6 נקודות)
- ב.** במה עוסקת פרשת "שמע", במה עוסקת פרשת "והיה אם שמוע", ובמה עוסקת פרשת "ויאמר"? (3 נקודות)
- ג.** שתי הברכות שנאמרות לפני קריאת שמע של שחרית הן ברכת "יוצר אור" וברכת "אהבת עולם".
 הברכות האלה הן מעין הקדמה לפסוק הראשון של קריאת שמע: "שמע ישראל ה' א-להינו ה' אחד".
 (1) לאילו ממילות הפסוק נוגעת ברכת "יוצר אור", ומהו הרעיון המשותף לברכה זו ולמילות הפסוק שאליה היא נוגעת?
 (2) לאילו ממילות הפסוק נוגעת ברכת "אהבת עולם", ומהו הרעיון המשותף לברכה זו ולמילות הפסוק שאליה היא נוגעת?
 (5 נקודות)

29. תוכן תפילת העמידה

- א.** (1) "אמר רב יהודה: לעולם ישאל אדם צרכיו לא בשלוש ראשונות ולא בשלוש אחרונות" (ברכות לד, ע"א).
 הסבירו את הטעם לדברי רב יהודה באמצעות הדימוי של עבד ורבו.
 (2) אדם שרוצה להוסיף בקשה אישית באחת מברכות תפילת העמידה – על מה עליו להקפיד? כתבו שני פרטים.
 (8 נקודות)
- ב.** חכמים תיקנו ששליח הציבור יחזור בקול על תפילת העמידה.
 (1) על פי חכמים, תפילת הלחש היא העיקר. אם כן, מדוע הם תיקנו את חזרת שליח הציבור?
 (2) "כלל הוא בדינו, שאף על פי שבטל הטעם, לא בטלה תקנת חכמים" (הרב יצחק יוסף, ילקוט יוסף).
 הסבירו כלל הלכתי זה, והסבירו את הקשר בין כלל זה ובין התקנה ששליח הציבור יחזור בקול על תפילת העמידה.
 (6 נקודות)

30. מקום התפילה והתנהגות בזמן התפילה

- א.** "אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל, אלא במקום נמוך ויתפלל" (ברכות י, ע"ב).
 מהו הטעם להלכה זו? (3 נקודות)
- ב.** (1) לכתחילה אין להתפלל בפיג'מה ובנעלי בית. הסבירו מדוע.
 (2) מבחינת לבוש – באיזה מצב אסור להתפלל?
 (5 נקודות)
- ג.** (1) יש לעצום עיניים בשעת תפילת העמידה. מה הן שתי הסיבות לכך?
 (2) באיזה מקרה מותר להתפלל בעיניים פקוחות?
 (6 נקודות)

בהצלחה!